

“НОВАЯ ДРАМА” ФРАНЦІШКА АЛЯХНОВІЧА: ЖАНРАВая СПЕЦЫФІКА

А. К. Дзенісевіч, П. У. Ліхалап
Ліцэй № 2 (Мінск)

Навуk. кіраўн. – А. К. Пекач, настаўнік беларускай мовы і літаратуры,
настаўнік-метадыст

Анотацыя. У працы на прыкладзе п’ес “Страхі жыцця”, “Цені”, “Няскончаная драма” даследуецца жанр “новай драмы” ў творчасці Ф. Аляхновіча.

Ключавыя словы: “новая драма”; кампазіцыя; сюжэт; канфлікт; герой.

“Новая драма” канцэнтруе ўвагу на ўнутраным свеце чалавека, на канфліктах яго свядомасці і сумлення. Драматургі звяртаюцца да паказу расколатай, адчужанай душы. Галоўныя героі “новай драмы” – духоўна адзінокія людзі. Тэма складанасці адносін чалавечага “я” і свету з’яўляецца асноўнай. Звычайны чалавек цяпер павінен вырашаць вечныя пытанні быцця, павінен імкнуцца ўсвядоміць сябе ў часе і вечнасці, аднавіць гармонію ў свеце і ў душы.

Як адзначае даследчык “новай драмы” М. Казлоўская, “псіхалагічнае даследаванне расколатага на мноства аспектаў унутранага свету персанажа адбывалася праз індывідуалізаваны, часова і прасторава дэтэрмінаваны вобраз героя. Героі-неўрастанікі “новай драмы” з’яўляліся прадуктамі “асяроддзя” (найчасцей увасобленага ў сям’і), асуджанымі на самазнішчэнне: паўстаючы супраць свету, яны паўставалі супраць саміх сябе. Усведамленне персанажамі сваёй несвабоды ад спадчыннасці, выхавання, сацыяльнага “асяроддзя”, традыцыі, мінулага і немагчымасць прыняць гэтую несвабоду прыводзіла герояў да распаду асобы, вар’яцтва / самагубства – частага фіналу “новай драмы” [1, с. 23–24].

Страх і роспач герояў перад немінучасцю смерці, немагчымасць абараніць сваёй любоўю родных ператваралі персанажаў у марыянетак. Гэта дэперсаніфікаваная асобы – людзі без душы, шэрая маса, натоўп.

Навадрамаўчы распрацавалі канцэпцыю асобы, якая істотна адрознівалася ад герояў папярэдніх дзесяцігоддзяў. Новае тэатральнае мастацтва спрабавала знайсці глыбіннага чалавека, спазнаць сутнасць чалавечай душы. Адначасова трансфармаваўся і канфлікт “новай драмы” – гэта ўжо не барацьба волі індывідаў, а супрацьстаянне Чалавека і Свету. Асноўным зместам “новай драмы” стала не знешняе дзеянне, а рух душы герояў, не ўзаемаадносіны людзей адзін з адным, а ўзаемаадносіны з рэчаіснасцю, са светам.

Знешні канфлікт у “новай драме” невырашальны. Гэта толькі фон да дзеянняў, якія і вызначаць трагічны пафас твора. Унутраны канфлікт таксама можа быць невырашальны ў рамках п’есы. С. Патапенка выяўляе два варыянты канфлікту: канфлікт псіхалагічны (яго ўтварае барацьба ў душы чалавека невядомага і свядомага, мінулага і цяперашняга, часовага і вечнага) і канфлікт метафізічны (выяўляецца ў супрацьстаянні чалавека і Лёсу) [2].

У XIX стагоддзі беларуская драматургія была вельмі абмежавана як у тэматычных, так і жанравых адносінах. У пачатку XX стагоддзя значна паскорыўся працэс развіцця нацыянальнай літаратуры і мастацтва ў Беларусі, пытанне аб стварэнні беларускага тэатра паўстала з новай сілай. Письменнікі-нашаніўцы выдатна ўсвядомілі асветніцкую ролю беларускага тэатра ў працэсе нацыянальнага адраджэння. Развіццё тэатральнага руху, запатрабаванасць драматургічных твораў абумовілі прыход у драматургію такіх письменнікаў, як Янка Купала, Ф. Аляхновіч, у творах якіх і знайшла сваё адлюстраванне і выяўленне “новая драма”. Найбольш поўна “новая драма” ў беларускай драматургіі прадстаўлена творчасцю Янкі Купалы (п’еса “Раскіданае гняздо”) і Ф. Аляхновіча (п’есы “Страхі жыцця”, “Цені”, “Няскончаная драма”).

У п’есе “Страхі жыцця” Ф. Аляхновіч імкнуўся да праўдзівага адлюстравання ўнутранага свету, сацыяльных і бытавых асаблівасцей жыцця персанажаў і акаляючага асяроддзя, спрабаваў спазнаць сутнасць чалавечай душы, паказаў духоўна адзінокіх людзей, іх унутраны свет, іх расколатыя душы. Несвабода і немагчымасць прыняць гэту несвабоду трывяла галоўнага героя да трагедыі, да вар’яцтва, у выніку чаго загінула ўся сям’я. Драматург асудзіў сваіх герояў на пакуты, яшчэ пры жыцці героі павінны былі прайсці неймаверныя выпрабаванні. Як аказалася, канфлікт з лёсам, са светам невырашальны. Акрамя таго, паступовае сюжэтнае напружанне, якое прыводзіць да страшэннай развязкі, адкрытая драматургічная структура пацвярджаюць скіраванасць п’есы Ф. Аляхновіча на засваенне традыцый “новай драмы”. У творы рэалізуецца задума стварэння “чыстай” метафізічнай трагедыі, у цэнтры якой канфлікт чалавека з лёсам, што ператварае яго, маленькага чалавека, у марыянетку і прыводзіць героя да самаразрушэння.

У “Няскончанай драме”, прысвечанай праблеме нацыянальнага адраджэння, Ф. Аляхновіч стварыў вобраз беларускага гарадскога інтэлігента, які з’яўляецца ўвасабленнем нацыянальнага характару. Псіхалагічны канфлікт у п’есе-дыскусіі ўзнікае праз сутыкненне жыццёвых філасофій герояў: веры ў ідэю нацыянальнага адраджэння і адмаўлення любой веры. Нельга апраўдаць людскую пакорлівасць, трэба, каб была ідэя і вера, якія і будуць супрацьстаяць пакорлівасці, каб была як будучыня фізічная, так і будучыня духоўная.

У п’есе “Цені”, адным з лепшых твораў, які будуюцца па мадэлі “драмы постаці”, заснаванай на прыёме персаніфікацыі ўнутранага канфлікту, Ф. Аляхновіч дасягае поўнага абстрагавання ад нацыянальнай праблематыкі, ствараючы ўніверсальную трагедыю штодзённасці. Драматург сканцэнтраваны на псіхалагічным даследаванні ўнутранага свету героя, пошуку вытокаў расколатасці яго душы. Гэта роздум пра тое, як гінуць у чалавеку духоўныя памкненні, як цяжкія ўмовы жыцця прымушаюць скарыцца нават таленавітых.

Драматургія Ф. Аляхновіча актуальна і сёння ўзнятымі ў свой час праблемамі. Перш за ўсё, праблемай спасціжэння ўнутранага свету чалавека, разуменнем добра і зла, веры і зняверанасці.

Літаратура

1. Казлоўская, М. М. Рэцэпцыя “новай драмы” ў беларускай драматургіі першай чвэрці XX стагоддзя : дыс. ... канд. філал. навук : 10.01.01 / М. М. Казлоўская. – Мінск : БДУ, 2008. – 130 с.
2. Потапенко, С. Н. Природа конфликта в драматургии И. С. Тургенева : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.01 / С. Н. Потапенко. – Вологда, 2002 // disserCat – электронная библиотека диссертаций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/priroda-konflikta-v-dramaturgii-i-s-turgeneva>. – Дата доступа: 03.08.2016.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ